

Geachte aanwezigen,

Ik sta hier wat beduusd en verwonderd, ik ben het niet gewoon om zo in de kijker te lopen. Als uitgever sta je ten dienste van de auteur. Je bent een soort vroedvrouw die de auteur, zwanger van zijn boek, begeleidt. Je helpt hem de zwangerschap door en brengt het boek op de wereld. Eenmaal het er is, applaudiseer je mee, help je het boekenwonder onder de aandacht brengen, maar dat gebeurt steeds achter de schermen. Uitgevers zijn de stille werkers die auteurs en hun boek in de volle zon zetten.

Dat ik hier vandaag in de schijnwerpers sta, roept gemengde gevoelens op. Enerzijds onwennig, want waarom verdien ik deze aandacht, anderzijds ook best wel trots om deze prijs in ontvangst te mogen nemen. Het is een uitstekende gelegenheid om het boekenvak en meer in het bijzonder het metier van een uitgever in de kijker te zetten.

Ik merk, wanneer ik gevraagd wordt om een lezing te geven over uitgeven in Vlaanderen, dat veel mensen eigenlijk geen idee hebben wat de job precies inhoudt. Zelf, toen ik in 1988 begon als jonge historica bij Davidsfonds Uitgeverij, wist ik niet goed hoe mijn dag er zou uitzien. Ik stelde me voor dat ik boeken zou lezen, neergevleid in een sofa, kopje koffie met koekje binnen handbereik. Al tijdens het eerste uur spatte deze dagdroom uiteen. Ik werd aan het werk gezet om promotieteksten te schrijven, illustraties te zoeken, teksten te corrigeren, auteurs te zoeken met competentie voor verschillende onderwerpen, de media te contacteren, persevents te organiseren... Kortom een portefeuille van werkzaamheden die de job bijzonder interessant maken. Als je eenmaal gebeten bent door het boekenvirus, dan kun je er niet meer van genezen. Boeken uitgeven, samen met de auteur zoeken naar de perfecte titel, de juiste formaten en uitvoering, blij zijn als kind wanneer je een goed boekvoorstel krijgt, ... het werkt verslavend. Het is een job die je nooit loslaat, want altijd is er wel een interview in de radio, een artikel in de krant die je aandacht trekt en die je voelsprietten laten trillen: zou dat geen goed onderwerp zijn, is dat niet de geknipte auteur...

Want dat is een misvatting die bij velen leeft: men denkt dat een uitgever een manuscript in ontvangst neemt, een cover errond legt, het laat drukken en klaar is kees. Van alle boeken die ik gedurende 38 jaar heb uitgegeven, zijn er slechts een 10 % die spontaan werden aangeboden. De andere 90 % werd door mezelf

geïntroduceerd bij een auteur, gevraagd of ze geen interesse hadden om hun kennis en kunde in een goed geschreven boek voor het brede publiek te verwoorden. Dat vereist wat overredingskracht, een goede begeleiding van de uitgever, maar dat is tegelijk de grootste toegevoegde waarde die een uitgever aan de samenleving kan geven.

De uitgever heeft immers een belangrijke maatschappelijke rol. Zelden wordt dit in verf gezet, en toch. Boeken kunnen de leefwereld van de auteur totaal veranderen. Vaak overtuig ik auteurs met de mededeling dat hun boek de start kan zijn van een nieuwe weg die ze bewandelen in hun carrière of levenspad. Lezingen, workshops, expo's enz. starten vaak op het moment wanneer een boek verschenen is. Het boek geeft de man of vrouw credibiliteit. Op ditzelfde moment wordt in Brussel nu een boek voorgesteld van Marleen Reynders, egyptologe. In 2000 gaf ik haar de opdracht om een vertaling van een boek over Egypte te begeleiden en de inhoud te controleren. Zo zette ik haar in de markt als dé Vlaamse Egyptologe. Nu, 25 jaar later, heeft ze 4 boeken op haar actief, begeleidde ze meer dan 60 reizen naar Egypte en wordt ze door de VRT gebeld als er iets over Egypte en de oude beschaving te vertellen valt. Dat eerste boek effende voor haar het pad naar grotere bekendheid.

Een uitgever kan ook het debat in de samenleving voeden of zelfs door elkaar schudden. Ik geef een paar voorbeelden. In 1992 publiceerde ik een boek van Jean Stengers. De koningen der Belgen. Jean Stengers, gereputeerd historicus, schreef een vuistdik boek over de rol van de koningen in de Belgische politiek. Op de persvoorstelling van het boek, kwam hij te laat omdat hij vastzat in de Brusselse metro. Ik had een persdocument opgesteld met daarin allemaal nieuwe inzichten die de media zo in hun artikels konden overnemen. Je moet het de pers gemakkelijk maken. Eentje ervan bleek explosief te zijn: Koning Boudewijn had de salische wet waarbij alleen mannen de Belgische kroon konden opzetten afgeschaft zodat ook vrouwen in aanmerking kwamen om de monarchie te leiden. Hij zou dat volgens Stengers gedaan hebben om prins Laurent een pad in de korf te zetten. Iedereen bleef geduldig wachten tot professor Stengers met rood hoofd en bijzonder gestresseerd het woord nam. Want dat grote nieuws wilden ze zeker brengen. Ik kan jullie wel vertellen dat ik bij al die radio- en nieuwsuitzendingen een indianendans rond de keukentafel deed. Het was de eerste keer dat ik echt het gevoel had impact te hebben, dat een uitgever meer is dan iemand die boeken publiceert.

Nog een voorbeeld: Recentelijk publiceerde ik de boeken van Zana Etambala over de Belgische kolonisatie van Congo in de beginjaren. Op basis van jarenlang onderzoek heeft hij twee vuistdikke boeken samengesteld over de gruwelijke manier waarop Leopold II in zijn persoonlijk wingewest de Congolezen heeft uitgebuit. Hij liet de bronnen spreken, vulde het boek met lange citaten, zodat de lezers zelf een oordeel konden vormen. Deze beide boeken lagen aan de basis om een parlementaire onderzoekscommissie op te richten over de rol van België in deze onverkwikkelijke geschiedenis. Die parlementaire onderzoekscommissie heeft niet geredeneerd want stierf een roemloze politieke dood, maar beide boeken zijn wel de basis van een filmscenario, een film die in de volgende jaren in de bioscoop zal komen. Ik moet eerlijk bekennen dat het persklaar maken van dit boek me bloed zweet en tranen heeft gekost. Zana is een bijzonder fijne auteur, maar bleef maar stukjes tekst toevoegen. Ik ken hem al sinds mijn studententijd en dus vergeef je hem zijn 'kuren'. Vele andere uitgeverij zouden het allang hebben opgegeven, maar ik kan nogal koppig zijn wanneer ik weet dat een boek niet in de lade mag blijven liggen. Bloed en zweet dus, maar ook tranen, want soms waren de bronnen die hij letterlijk citeerde zo gruwelijk dat ik even naar adem moest happen.

Oude paradigma's naar de prullenmand doen verdwijnen: voor mij is dat een van de criteria waarom ik een bepaald onderwerp of een auteur aan het woord wil laten. Als historicus weet ik hoe versteende opvattingen over gebeurtenissen in het verleden hardnekkig in de samenleving aanwezig blijven. Ik geef een paar voorbeelden. De duistere middeleeuwen, hoe vaak hoor je het woord duister in combinatie met middeleeuwen? Dat idee is een constructie van de renaissance. Men wilde de eigen eeuw (die van de renaissance) en ontdekkingen meer luister geven door zich af te zetten van de 'donkere' periode van de middeleeuwen. Maar als je de Vlaamse primitieven, de Vlaamse polyfonie, de Vlaamse miniaturen in al hun pracht bekijkt en beluistert, dan weet je meteen dat die duistere middeleeuwen niet kunnen kloppen. In 1993 verscheen er een boek van Jozef Janssens met als titel De middeleeuwen zijn anders. Hij strijdt al zijn hele academische carrière tegen dat idee en al zijn andere publicaties die ik ook mocht publiceren verdiepten deze stelling. Een strijd die nog niet gestreden is, want nog steeds hoor je het adjectief donker gecombineerd met middeleeuwen.

Of nog: Alva wordt vaak voorgesteld als de baarlijke duivel die steeds geassocieerd wordt met de Spaanse furie en de vreselijke repressie van de

protestanten. Dit najaar verschijnt een boek van professor Staf Janssens die een nieuwe visie over de man naar voren brengt. Hij heeft jaren doorgebracht in de archieven van Salamanca, alle brieven van Alva aan Filips II getranscribeerd. Daaruit komt een totaal andere figuur naar voren. Het beeld van Alva werd in de 17de eeuw gecreëerd en leeft tot op vandaag voort. Hoe heerlijk is het om als uitgever dit soort boeken op de wereld te kunnen uitsturen?

Dat jullie deze prijs vandaag aan mij geven, is voor mij een verrassing. Ik ben jullie dan ook bijzonder dankbaar voor de eer die me te beurt valt. Het zal het vuur en de passie voor het vak van uitgeven blijven voeden. Ik wil de volgende jaren nog prachtige boeken maken die die ene steen in de rivier verleggen. Die het leven van mensen blijvend kan veranderen. Die de maatschappij een geweten schoppen of verstarde inzichten doen verdwijnen. Boeken met een ziel. Daar ga ik voor.